

JERZY KOWALCZYK
INSTYTUT SZTUKI PANŚWIĄTYNIE I KLASZTORY PÓŹNOBAROKOWE
W ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ

WSTĘP

Tekst prezentowanego opracowania jest fragmentem moich kilkunastoletnich działań, konsekwentnie skoncentrowanych na badaniach sztuki wschodnich obszarów dawnej Rzeczypospolitej. Bez poznania sztuki na historycznych obszarach Rusi Koronnej i Wielkiego Księstwa Litewskiego, tak ściśle związanych z Koroną Polską, nie byłoby możliwe stworzenie syntezy dziejów architektury późnobarokowej w dawnej Rzeczypospolitej. Przez niemal pół wieku polscy historycy sztuki nie mieli dostępu do zabytków na terytorium radzieckiej Ukrainy, Białorusi, Litwy, Łotwy. Nie było wiadomo, jakie zabytki – zwłaszcza sakralne – ocalały w czasie kilkudziesięciu lat panowania rządów komunistycznych i ateizmu państwowego. Dopiero „pierestrojka” Gorbaczowa spowodowała pewną podmiotowość tych republik. Tym samym otworzyła dla polskich badaczy możliwość podróży na Wschód i kontaktów z historykami sztuki i architektury we Lwowie, Kijowie, Mińsku i Wilnie. Po raz pierwszy polscy historycy sztuki mieli możliwość poznania zabytków leżących poza przedwojennymi granicami Polski. Pierwszy mój wyjazd do Kijowa – w celu nawiązania kontaktów i wymiany naukowej między instytucjami – na przełomie czerwca i lipca 1988 r., był okazją do zwiedzenia w terenie jedenastu miejscowości, w tym na obszarze archidiecezji lwowskiej – oprócz Lwowa – także Tarnopola, Obroszyna, Nawarii. Potem odbyły się konferencje naukowe ukraińsko-polskie w Olesku (1989) i Łucku (1992), połączone z wyjazdami terenowymi. Wreszcie – staże naukowe w ramach wymiany w Kijowie (1992, 1996) i Lwowie (1995), połączone z badaniami archiwalnymi i bibliotecznymi, a także wyjazdami w teren. Zasadnicze znaczenie dla poznania stanu zachowania zabytków miały jednak, specjalnie organizowane, wielodniowe objazdy po Ukrainie, odbywane w bardzo trudnych, czasami wręcz niebezpiecznych warunkach. Nie doszłoby do tych dwu pierwszych objazdów w 1995 i 1996 r., gdyby nie młodzieńczy zapał i energia mojego kolegi, dr. Andrzeja Betleja z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego. W wielu miejscowościach życzliwie nas gościli polscy księża i zakonnicy. W czasie tych dwu wypraw poznaliśmy zabytki w 90 miejscowościach Ziemi Lwowskiej, Wołynia, Podola, Kijowszczyzny i Braclawszczyzny. Trzeci objazd – od 17 do 28 września 1998 r. – odbyły z pracownikami Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk, dr. Andrzejem Baranowskim i fotografem mgr. Piotrem Jamskim, koncentrował się na obszarze archidiecezji lwowskiej. Dokumentowaliśmy wtedy zabytki w 50 miejscowościach.

Nasze wyprawy odbywały się równolegle z objazdami inwentaryzacyjnymi po obszarze historycznego województwa ruskiego, prowadzonymi od 1991 r. pod kierunkiem prof. dr. hab. Jana Ostrowskiego przez Koło Naukowe Studentów Historii Sztuki UJ. Rezultaty były referowane na konferencjach naukowych organizowanych przez Koło. Zapraszany na te sesje, wygłosiłem trzy syntetyczne referaty, które zostały wydane w serii *Sztuka Kresów Wschodnich* pod redakcją prof. Ostrowskiego. Konsekwentnie opracowywałem